

Preuzeto iz elektronske pravne baze **Paragraf Lex**

Ukoliko ovaj propis niste preuzeli sa Paragrafovog sajta ili niste sigurni da li je u pitanju važeća verzija propisa, poslednju verziju možete naći [OVDE](#).

PRAVILNIK

O PREVENTIVNIM MERAMA ZA BEZBEDAN I ZDRAV RAD PRI IZLAGANJU KARCINOGENIMA ILI MUTAGENIMA

("Sl. glasnik RS", br. 96/2011)

Osnovne odredbe

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu i granične vrednosti izloženosti.

Obim primene

Član 2

Ovaj pravilnik ne primenjuje se na:

- 1) radna mesta na kojima su zaposleni izloženi jonizujućem zračenju;
- 2) radna mesta na kojima su zaposleni izloženi ili bi mogli biti izloženi prašini koja potiče od azbesta ili materijala koji sadrži azbest, osim u slučaju ako je odredbama ovoga pravilnika propisan viši nivo bezbednosti i zdravlja na radu.

Značenje izraza

Član 3

Pojedini izrazi koji se koriste u ovom pravilniku imaju sledeće značenje:

- 1) karcinogen jeste:

(1) svaka supstanca koja ispunjava kriterijume za klasifikaciju u kategoriju 1 ili 2 karcinogenih supstanci obeleženih oznakom rizika R45 ili R49 u skladu sa propisom kojim se uređuje klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda (u daljem tekstu: DSD/DPD pravilnik), odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Karcinogenost, kategorija 1A ili 1B obeleženih obaveštenjem o opasnosti H350 ili H350 i u skladu sa propisom kojim se uređuje klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom za klasifikaciju i obeležavanje UN (u daljem tekstu: CLP/GHS pravilnik),

(2) smeša koja sadrži najmanje jednu supstancu iz stava 1. tačka 1) podtačka (1) čija je pojedinačna koncentracija veća ili jednaka graničnoj koncentraciji za klasifikaciju smeše u klasu opasnosti karcinogeno kategorija 1 ili 2 u skladu sa DSD/DPD pravilnikom, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Karcinogenost, kategorija 1A ili 1B u skladu sa CLP/GHS pravilnikom,

(3) supstanca, smeša ili proces utvrđen ovim pravilnikom, kao i supstanca ili smeša koji su rezultat procesa utvrđenog ovim pravilnikom;

2) mutagen jeste:

(1) svaka supstanca koja ispunjava kriterijume za klasifikaciju u kategoriju 1 ili 2 mutagenih supstanci obeleženih oznakom rizika R46 u skladu sa DSD/DPD pravilnikom, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Mutagenost germinativnih ćelija, kategorija 1A ili 1B obeleženih obaveštenjem opasnosti H340 u skladu sa CLP/GHS pravilnikom,

(2) smeša koja sadrži najmanje jednu supstancu iz stava 1. tačka 2) podtačka (1) čija je pojedinačna koncentracija veća ili jednaka graničnoj koncentraciji za klasifikaciju smeše u klasu opasnosti mutageno kategorija 1 ili 2 u skladu sa DSD/DPD pravilnikom, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Mutagenost germinativnih ćelija, kategorija 1A ili 1B u skladu sa CLP/GHS pravilnikom;

3) granična vrednost izloženosti, jeste prosečna koncentracija karcinogena ili mutagena u vazduhu na radnom mestu u zoni disanja zaposlenog, pri normalnim mikroklimatskim uslovima rada i uz lakši fizički rad, a izračunata u određenom vremenskom periodu, u odnosu na naznačeni referentni period, za koju se smatra da nije štetna po zdravlje zaposlenog, ako zaposleni radi pri koncentraciji koja je niža ili jednaka graničnoj vrednosti osam sati dnevno, a izražena u mg/m³ ili ml/m³ [ppm]. Granična vrednost izloženosti data je za osmočasovnu izloženost.

Pregled supstanci, smeša i procesa iz stava 1. tačka 1) podtačka (3) ovog pravilnika (Prilog 1) odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Procena rizika

Član 4

Ovaj pravilnik se primenjuje na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima zaposleni jesu ili mogu biti izloženi karcinogenima ili mutagenima.

Poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih karcinogenima ili mutagenima izvrši procenu rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih sa ciljem da se utvrde priroda, stepen i trajanje izloženosti zaposlenih i način i mere za otklanjanje ili smanjenje tih rizika.

Poslodavac je dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ukoliko je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti i štetnosti koje mogu uticati na izloženost zaposlenih karcinogenima ili mutagenima.

Poslodavac je dužan da nadležnoj inspekciji rada, na njen zahtev da na uvid informacije koje su korišćene pri proceni rizika.

Pri proceni rizika moraju se sagledati i svi drugi načini izloženosti, kao što je apsorpcija u i/ili kroz kožu.

Poslodavac je dužan da pri sprovođenju postupka procene rizika na radnom mestu u radnoj okolini posebno sagleda posledice po bezbednost i zdravlje za zaposlenog između navršene 18. i 21. godine života, zaposlenu ženu za vreme trudnoće i zaposlenog sa smanjenom radnom sposobnošću koji mogu doći u dodir sa karcinogenima ili mutagenima, i razmotri mogućnost da premesti ove zaposlene na druga radna mesta na kojima ne mogu doći u dodir sa karcinogenima ili mutagenima.

Član 5

Poslodavac je dužan da vrši zamenu karcinogena ili mutagena na radnom mestu, supstancom, smešom ili procesom koji pod uslovima korišćenja nisu opasni ili su manje opasni po bezbednost i zdravlje zaposlenih, ukoliko je to tehnički izvodljivo, zavisno od slučaja. Ako to nije moguće, poslodavac je dužan da smanji korišćenje karcinogena ili mutagena na radnom mestu na najmanju moguću meru.

Poslodavac je dužan da nadležnim organima na njihov zahtev dostavlja podatke o izvršenim ispitivanjima.

Član 6

Kada se procenom rizika iz člana 4. stav 2. ovog pravilnika utvrdi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih poslodavac je dužan da ukloni ili spreči izloženost zaposlenih.

Kada tehnički nije izvodljivo zameniti karcinogen ili mutagen sa supstancom, smešom ili procesom koji pod uslovima upotrebe nisu opasni ili su manje opasni po bezbednost i zdravlje zaposlenih, poslodavac je dužan da obezbedi da se karcinogen ili mutagen ukoliko je tehnički moguće, proizvodi i koristi u zatvorenom sistemu.

Ako tehnički nije moguće obezbediti zatvoreni sistem, poslodavac je dužan da izloženost zaposlenih svede na što je tehnički moguće niži nivo, a u svakom slučaju na vrednost koja je manja od granične vrednosti izloženosti utvrđene u Prilogu 3.

Pri svakom korišćenju karcinogena ili mutagena poslodavac je dužan da obezbedi primenu preventivnih mera, a naročito sledećih:

- 1) ograničavanje količine karcinogena ili mutagena na radnom mestu na najmanju moguću meru;
- 2) smanjivanje na minimum broja zaposlenih koji jesu ili mogu biti izloženi;
- 3) projektovanje odgovarajućih procesa rada i tehničke kontrole, kako bi se izbeglo ili u najvećoj mogućoj meri smanjilo oslobađanje karcinogena ili mutagena na radnom mestu;
- 4) otklanjanje karcinogena ili mutagena na njihovom izvoru, putem lokalne i opšte ventilacije, pri čemu svi ti metodi moraju biti odgovarajući i u saglasnosti sa potrebama zaštite javnog zdravlja i životne sredine;
- 5) sprovođenje preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline, posebno u cilju ranog otkrivanja nepredviđeno visoke izloženosti koja je posledica opasne pojave ili tehničko-tehnološke nesreće;
- 6) primena odgovarajućih radnih postupaka i metoda;
- 7) kolektivnih mera zaštite i/ili u slučaju da izloženost ne može da se izbegne drugim sredstvima, pojedinačnih mera zaštite;
- 8) higijenskih mera, posebno redovno čišćenje podova, zidova i drugih površina;
- 9) obaveštavanje zaposlenih;
- 10) obeležavanje opasnog područja odgovarajućim oznakama u skladu sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, uključujući znak "ZABRANJENO PUŠENJE" na područjima gde su zaposleni izloženi ili mogu biti izloženi karcinogenima ili mutagenima;
- 11) izrada planova za postupanje u vanrednim situacijama koje mogu dovesti do nepredviđeno visoke izloženosti;
- 12) utvrđivanje načina za bezbedno skladištenje, rukovanje i transport, upotrebom bezbednih i jasno označenih kontejnera;
- 13) utvrđivanje načina za bezbedno sakupljanje, skladištenje i odlaganje otpada od strane zaposlenih, uključujući i upotrebu bezbednih i jasno označenih kontejnera.

Informacije za nadležni organ

Član 7

Poslodavac je dužan da, kada na osnovu procene rizika iz člana 4. stav 2. ovog pravilnika utvrdi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, na zahtev nadležne inspekcije rada, da na uvid informacije o:

- 1) poslovima i/ili tehnološkim procesima koji se obavljaju, uključujući razloge korišćenja karcinogena ili mutagena;
- 2) količinama supstanci ili smeša koje se proizvode ili koriste, a koje sadrže karcinogene ili mutagene;
- 3) broju izloženih zaposlenih;
- 4) preduzetim preventivnim merama;
- 5) vrsti sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu koji se koriste;
- 6) prirodi, stepenu i trajanju izloženosti;
- 7) slučajevima zamene.

Nepredvidiva izloženost

Član 8

U slučaju opasne pojave ili tehničko-tehnološke nesreće zbog kojih može doći do nepredviđeno visoke izloženosti zaposlenih, poslodavac je dužan o tome obavesti zaposlene.

U cilju uspostavljanja normalnog stanja i otklanjanja uzroka nepredviđeno visoke izloženosti, poslodavac je dužan da:

- 1) dozvoli rad u ugroženom području samo zaposlenima koji su neophodni za obavljanje popravki i drugih neophodnih radova;
- 2) zaposlenima obezbedi zaštitnu odeću i sredstava i opremu za ličnu zaštitu disajnih organa koje su zaposleni dužni da koriste, a izloženost ne sme biti trajna i mora biti ograničena na najkraće potrebno vreme za svakog zaposlenog;
- 3) zabrani prisustvo u ugroženom području zaposlenima koji nisu zaštićeni odgovarajućim sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu.

Predvidiva izloženost

Član 9

Kod određenih poslova za koje se može predvideti značajno povećanje izloženosti zaposlenih i gde su već primenjene tehničke preventivne mere u cilju ograničavanja izloženosti zaposlenih, poslodavac je dužan da nakon konsultacija sa zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu, obezbedi primenu preventivnih mera kojima će se smanjiti trajanje izloženosti zaposlenih na najkraće moguće vreme i obezbediti bezbednost i zdravlje zaposlenih pri obavljanju tih poslova.

Poslodavac je dužan da zaposlenima iz stava 1. ovog člana, obezbediti zaštitnu odeću i sredstava i opremu za ličnu zaštitu disajnih organa koje su zaposleni dužni da koriste dok traje nepredviđeno visoka izloženost. Takva izloženost ne sme biti trajna i mora biti strogo ograničena na najkraće potrebno vreme za svakog zaposlenog.

Poslodavac je dužan da preduzime odgovarajuće mere da se istaknu oznake i vidno obeleži područje gde se obavljaju poslovi iz stava 1. ovog člana ili da na neki drugi način spreči pristup do tih područja neovlašćenim licima.

Pristup opasnim područjima

Član 10

Poslodavac je dužan da preduzime odgovarajuće mere kojima obezbeđuje da pristup području u kojem se obavljaju poslovi za koje je na osnovu procene rizika iz člana 4. stav 2. utvrđeno da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, imaju samo zaposleni koji radi obavljanja svog posla moraju imati pristup na tom području.

Higijena i pojedinačne mere bezbednosti i zdravlja na radu

Član 11

Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom koji jeste ili može biti izložen karcinogenima ili mutagenima, rad pri kojem su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu, a naročito da obezbedi da:

- 1) zaposleni ne konzumiraju hranu, tečnost ili puše u radnom prostoru u kojem postoji rizik od kontaminacije karcinogenima ili mutagenima;
- 2) su zaposlenima obezbeđena odgovarajuća sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu;
- 3) se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu čuvaju odvojeno od lične odeće i stvari zaposlenih;
- 4) su zaposlenima obezbeđene odgovarajuće prostorije sa tuševima i umivaonicima;
- 5) se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu odlažu u za to određeno mesto i redovnim čišćenjem održavaju u zadovoljavajućem higijenskom stanju nakon svakog korišćenja;
- 6) se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu popravljaju i zamenjuju pre korišćenja ukoliko su oštećena.

Poslodavac je dužan da obezbedi da sprovođenje mera iz stava 1. ovog člana ne prouzrokuje finansijske obaveze za zaposlene.

Osposobljavanje zaposlenih

Član 12

Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima, putem uputstava ili instrukcija koje se odnose na:

- 1) rizike od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih uključujući sinergetski efekat pušenja;
- 2) značaj primene preventivnih mera za sprečavanje izlaganja;
- 3) higijenske zahteve;
- 4) značaj pravilnog korišćenja i održavanja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
- 5) mere koje se preduzimaju u slučaju opasne pojave i tehničko-tehnološke nesreće u cilju njihovog sprečavanja.

Poslodavac je dužan da izvrši osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad koje se:

- 1) prilagođava promenama - kako bi se obuhvatile nove opasnosti ili štetnosti, odnosno promene nivoa rizika;
- 2) po potrebi periodično ponavlja.

Poslodavac je dužan da informiše zaposlene o posudama i sa njima povezanim cevovodima koji sadrže karcinogene ili mutagene, kao i da obezbedi da se posude, cevovodi i ambalaža jasno i razumljivo obeleže i da se na njima nalaze jasno vidljive oznake upozorenja.

Obaveštavanje zaposlenih

Član 13

Poslodavac je dužan da sprovodi preventivne mere, kojima se obezbeđuje da:

1) zaposleni i/ili predstavnici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu mogu da provere primenu ovog pravilnika ili da učestvuju u njegovoj primeni naročito u pogledu:

(1) značaja koji za bezbednost i zdravlje zaposlenih ima izbor, nošenje i korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, ne dovodeći u pitanje odgovornost poslodavca da utvrdi efektivnost sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu,

(2) mera koje je obezbedio poslodavac u smislu člana 9. stav 1. ovog pravilnika, ne dovodeći u pitanje odgovornost poslodavca da obezbedi primenu tih mera;

2) su zaposleni i/ili predstavnici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu u najkraćem mogućem roku informisani da je došlo do nepredviđeno visoke izloženosti, uključujući i onu iz člana 9. ovog pravilnika, o razlozima zbog kojih je došlo do te izloženosti i merama koje su preduzete ili će biti preduzete da bi se popravilo to stanje;

3) se vodi ažuran spisak zaposlenih koji obavljaju poslove za koje rezultati procene rizika iz člana 4. stav 2. utvrde rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, navodeći, ako su podaci dostupni kolika je izloženost;

4) služba medicine rada koja je angažovana za zaštitu zdravlja zaposlenih ima pristup spisku iz prethodne tačke;

5) svaki zaposleni ima pristup informacijama iz spiska koje se odnose na njega lično;

6) zaposleni i/ili predstavnici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu imaju pristup svim informacijama koje ne sadrže lične podatke.

Saradnja poslodavca i zaposlenih

Član 14

Poslodavac i zaposleni ili njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na izlaganje karcinogenima ili mutagenima.

Praćenje zdravstvenog stanja

Član 15

Poslodavac je dužan da obezbedi praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima iz člana 4. stav 1. ovog pravilnika, kroz prethodne i periodične lekarske preglede zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom i ciljane lekarske preglede, u skladu sa propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstvene zaštite.

Poslodavac je dužan da zaposlenog koji radi na radnom mestu iz člana 4. stav 1. ovog pravilnika, a koje nije aktom o proceni rizika utvrđeno kao radno mesto sa povećanim rizikom, upućuje na ciljane lekarske preglede pre početka rada i sve dok zaposleni jeste ili može da bude izložen karcinogenu ili mutagenu. Ciljani lekarski pregledi, iz stava 1. ovog člana, vrše se na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom.

Ako se kod zaposlenog otkriju promene u zdravstvenom stanju, koje bi mogle biti rezultat izloženosti karcinogenima ili mutagenima, na predlog službe medicine rada vrši se praćenje zdravstvenog stanja drugih zaposlenih, koji su bili izloženi na sličan način. U tom slučaju vrši se delimična izmena i dopuna akta o proceni rizika, u smislu člana 4. ovog pravilnika.

Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih predlaže preventivne mere za svakog zaposlenog pojedinačno.

Zaposleni ima pravo pristupa svojim ličnim podacima o zdravstvenom stanju.

Služba medicine rada je dužna da zaposlenima obezbedi sve informacije i savete u vezi sa načinom praćenja zdravstvenog stanja po završetku izlaganja.

Svi slučajevi karcinoma koji su posledica izlaganja karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu prijavljuju se nadležnom organu, u skladu sa posebnim propisima.

Mere pri praćenju zdravstvenog stanja (Prilog 2) odštampane su uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Granične vrednosti

Član 16

Granične vrednosti izloženosti na radnom mestu (Prilog 3) odštampane su uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Završna odredba

Član 17

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije", a primenjuje se od 1. januara 2013. godine.

Prilog 1. PREGLED SUPSTANCI, SMEŠA I PROCESA

Neke od uobičajenih supstanci, smeša i procesa jesu:

1. Proizvodnja auramina.
2. Rad koji uključuje izlaganje policikličnim aromatičnim ugljovodonicima prisutnim u čađi, katranu ili smoli kamenog uglja.
3. Rad koji uključuje izlaganje prašini, dimu i aerosolima koji nastaju pri žarenju i elektropreradi bakar-niklovog kamenca.
4. Proizvodnja izopropil-alkohola u prisustvu jakih kiselina.
5. Rad koji uključuje izlaganje prašinama tvrdog drveta.

Prilog 2. MERE PRI PRAĆENJU ZDRAVSTVENOG STANJA

1. Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih koji su izloženi karcinogenima ili mutagenima, mora da bude upoznata sa uslovima ili načinom izlaganja svakog zaposlenog.

2. Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih mora se vršiti u skladu s načelima i praksom medicine rada i mora da sadrži najmanje sledeće mere:

- 1) vođenje evidencije o zdravstvenoj i profesionalnoj anamnezi zaposlenog;
- 2) lični razgovor i pregled zaposlenog;
- 3) gde je to odgovarajuće, biološki monitoring, kao i otkrivanje ranih i reverzibilnih posledica.

O daljim pregledima, za svakog zaposlenog kome se prati zdravstveno stanje, može se odlučiti u skladu sa savremenim dostignućima dostupnih medicini rada.

Prilog 3. GRANIČNE VREDNOSTI IZLOŽENOSTI NA RADNOM MESTU

Naziv materije	EINECS (1)	CAS (2)	Granične vrednosti		Napomena
			mg/m ³ (3)	ppm (4)	
Benzen	200-753-7	71-43-2	3,25 (5)	1 (5)	Koža (6)
Vinilhlorid monomer	200-831	75-01-4	7,77 (5)	3 (5)	-
Prašine tvrdog drveta	-	-	5,0 (5) (7)	-	-

Oznake u Prilogu 3 imaju sledeće značenje:

(1) EINECS - identifikacioni broj iz Evropskog inventara postojećih hemijskih supstanci (eng. *European Inventory of Existing Commercial Chemical Substances*).

(2) CAS broj - identifikacioni broj iz Hemijskih apstrakata CAS broj (eng. *Chemical Abstract Service*).

(3) mg/m³ = miligrama po kubnom metru vazduha pri temperaturi 20°C i pritisku od 101,3 kPa (760 mm Hg).

(4) ppm = delova na milion zapremine vazduha (ml/m³).

(5) Mereno ili izračunato u odnosu na referentni period od osam sati.

(6) Moguć znatan doprinos ukupnom telesnom opterećenju preko izlaganja kože.

(7) Deo koji se udiše - ako se prašina tvrdog drveta pomeša s drugim prašinama drveta, granična vrednost se primenjuje na sve prašine drveta koje su prisutne u toj smeši.